

FAÁLLOMÁNYGAZDÁLKODÁSUNK HELYZETE ÉS ÉRTÉKELÉSE

DR. SOLYMOS REZSŐ

Hazánk 1,74 millió ha erdőterületéből 1,5 millió ha-t borítanak faállományok. Ezek élőfakészlete 266 millió m³. Az évi összes fanyövedék meghaladja a 11 millió m³-t. Ez a terület és fakészlet szempontjából egyaránt jelentős erdővagyon 22 erdőgazdasági vállalat (66%), 1350 tsz (27%) és egyéb szerv (7%) között oszlik meg. Az erdőgazdálkodó szervezeteknek a többcélú erdőgazdálkodás magas színvonalú és növekvő hozadékú megvalósítása jelenti az átfogó feladatát. Az erdészeti célkitűzések elsősorban az erdőállománygazdálkodás útján érhetők el és az eredmények ezen keresztül mérhetők le. Az ide vonatkozó elemzések első szakaszáról kíván e tanulmány áttekintést nyújtani.

Az erdőállomány az erdőgazdaság legfontosabb termelési erőforrása. Magába foglalja az erdők területét és faállományát. Az erdőterületen nevelt faállomány állapota, valamint szerkezeti összetételének mennyiségi és minőségi változása a hosszú és rövid távú célkitűzések megvalósításának a legjelentősebb mutatói közé tartozik. Indokolt tehát, hogy folyamatosan értékeljük az erdőállományokkal való gazdálkodás módját és helyzetét, valamint az elért eredményeket. A reális fejlesztési feladatok meghatározása sem nélkülözheti ezek ismeretét. A célkitűzések nagyobb része az erdőművelési és a fakitermelési tevékenység útján valósul meg. Elsősorban azt kell tehát vizsgálni, hogy e két üzemág a hosszú távú célokkal összhangban érvényesíti-e a fejlesztési lehetőségeket. Ezzel egyidőben értékelni kell azt is, hogy miként befolyásolja a változó piaci igényeket figyelembe véve a vállalati gazdálkodás éves feladatait.

Az utóbbi években erdészek és más, főleg ökológiai témakörökkel foglalkozó szakemberek többször fejezték ki aggodalmukat az erdőállománygazdálkodással és ennek keretében az erdőművelési és a fakitermelési tevékenységgel kapcsolatosan. A vélemények nagyobb része a kellő adatsorok ismerete nélkül alakult ki. Az Erdőrendezési Szolgálat adattára ma már lehetővé teszi, hogy a szükséges adatokra építve elemezhessük és értékelhessük erdőállománygazdálkodásunkat. E munka első részét elvégeztük. Az volt a fő törekvésünk, hogy az eredmények mellett a valóban fennálló hiányosságokat tárgyilagosan feltárjuk, majd megszüntetésük érdekében az eddigieknél megalapozottabban intézkedjünk. Az eredmények bizonyító erejével olyan állásfoglalás kialakítását is célul tűztük ki, amely segíti a helyes eligazodást, megszünteti a téves nézeteket és előmozdítja a faállománygazdálkodás további fejlesztését.

Vizsgálataink kiterjedtek:

- a fafajpolitikai célok megvalósításának, a rendelkezésre álló termőhelyek (az ökológiai potenciál) hasznosításának az elemzésére,

- a fakitermelési lehetőségek és az elvégzett fakitermelések, a nevelővágások és a véghasználatok értékelésére,
- a faállományok és a kitermelt famennyiség méreteinek (átmérő) alakulására.

Erdeink fajaj-összetétele, fajajpolitikai céljaink

A fajajpolitika az erdészeti politikának az a része, amely meghatározza azokat a fejlesztési célokat és irányelveket, amelyeket erdeink fajaj-összetételében el kell érni, továbbá azokat a módszereket, amelyek alkalmazásával e célok elérhetők. Ennek megfelelően a faállomány-gazdálkodás átfogó rendszerének az alapját képezi, az erdőszerkezet folyamatos javításának és a többcélú erdőgazdálkodás megvalósításának egyik előfeltételét jelenti. Elsődleges meghatározója a termőhely, amelynek az optimális hasznosítása érdekében a helyes fajajmegválasztást nélkülözhetetlen előfeltételnek kell mindenkor tekinteni. A megtermelhető fa mennyisége és minősége, valamint a termelési költségek, a biológiai, a technikai és az ökonómiai szempontok együttes értékelésével határozhatók meg azok az irányelvek és módszerek, amelyeket gazdálkodásunk jelen és soron következő szakaszában alkalmazni kell. Ennek megfelelően:

— A fajajmegválasztás alapja változatlanul a *termőhely* kell, hogy maradjon, amelynek fatermő képessége szerint kell az erdőművelést differenciáltan úgy végezni, hogy a tartamosan stabil erdők ökonómiailag a legkedvezőbb eredményt szolgáltatassák.

— A döntésekben a *biológiai* tényezőké az elsődleges szerep és a gazdálkodás ide vonatkozó határait e tényezők által meghatározott lehetőségek vonják meg, amelyek között kell az adott időszakban legkedvezőbb variációkat kiválasztani.

— Az erdőrészletekig lebontva végzett *ökonómiai* számításokat az erdők többcélú hasznát figyelembe véve kell elvégezni úgy, hogy ennek során a munkaerő- és a gépesítési szempontokat *meghatározó* tényezőnek kell tekinteni.

A fajaj-összetétel

Mindezek figyelembevételével vizsgáltuk erdeinknek az *elmúlt negyedszázad során kialakult fajaj-összetételét*. A fajaj-összetétel elemzésével kapcsolatos megállapításaink a következők (1. táblázat):

— *A tölgyesek részaránya változatlan*. Az erdőterületek 22—23⁰/₁₀-át foglalják el várhatóan az ezredfordulón is. A legnagyobb jövedelmet ezek a fajok nyújtják, a legkedvezőbb a hatékonysági (költség—jövedelem) mutatójuk is. Öshonos, természetes erdeink alkotó fajajai. A kialakult helyzet kedvező lenne, ha egészségi állapotukat a kívánt szinten fenn tudjuk tartani. Az erdőterület növekedésével terveink szerint *jelentősen nő a tölgyek által elfoglalt terület*.

— *A cser aránya némileg csökken*, területe alig változik. Ennek a fajajnak a jövedelmezősége és hatékonysági mutatója is egyaránt alacsony. Mégis fenn kell tartanunk, mint elegyfaját. Erdeinkben az állomány szerkezetben betöltött szerepe megmarad. Visszaszorítását ökonómiailag elfogadható mértékben kell szorgalmaznunk.

— *A bükk területét fenn kell tartani, részaránya így is csökken*. Jövedelmezősége és hatékonysági mutatója kedvező. A bükk területének a tervezett

A fafaj-összetétel alakulása

| Fafaj | 1958 | | 1976 | | 1983 | | 2000 | |
|----------------------|----------------|--------------|------------------|--------------|------------------|--------------|------------------|--------------|
| | ha | % | ha | % | ha | % | ha | % |
| 1. KST | 91 275 | 9,9 | 120 425 | 8,6 | 131 742 | 8,8 | 147 742 | 8,7 |
| 2. KTT | 155 458 | 16,8 | 187 828 | 13,4 | 188 227 | 12,6 | 213 227 | 12,6 |
| 3. ET | 5 727 | 0,7 | 19 869 | 1,4 | 22 577 | 1,6 | 25 131 | 1,5 |
| 4. CS | 167 705 | 18,3 | 182 139 | 13,0 | 176 994 | 11,9 | 184 100 | 10,9 |
| 5. B | 80 383 | 8,7 | 98 410 | 7,0 | 99 762 | 6,7 | 99 600 | 5,9 |
| 6. GY | 97 550 | 10,6 | 107 302 | 7,7 | 99 403 | 6,6 | 101 400 | 6,0 |
| 7. A | 145 711 | 15,8 | 270 885 | 19,3 | 270 101 | 18,1 | 293 500 | 17,4 |
| 8. EKL | 38 694 | 4,3 | 51 124 | 3,7 | 51 617 | 3,5 | 58 100 | 3,4 |
| 9. NNY | 26 071 | 2,9 | 95 802 | 6,8 | 125 429 | 8,5 | 146 000 | 8,6 |
| 10. HNY | 8 875 | 0,9 | 29 284 | 2,1 | 31 671 | 2,1 | 38 900 | 2,3 |
| 11. FÜ | 5 724 | 0,6 | 16 212 | 1,2 | 18 589 | 1,2 | 23 589 | 1,4 |
| 12. É | 11 208 | 1,3 | 26 901 | 1,9 | 35 863 | 2,4 | 40 563 | 2,4 |
| 14. ELL | 32 097 | 0,5 | 3 528 | 0,3 | 3 393 | 0,2 | 4 082 | 0,2 |
| 13. H | 8 748 | 0,9 | 12 037 | 0,9 | 12 366 | 0,9 | 19 066 | 1,1 |
| 15. EF | 42 900 | 4,8 | 113 362 | 8,1 | 141 820 | 9,5 | 181 000 | 10,7 |
| 16. FF | 16 254 | 1,8 | 47 822 | 3,4 | 58 044 | 3,9 | 85 000 | 5,2 |
| 17. LF | 7 509 | 0,8 | 14 510 | 1,0 | 15 325 | 1,0 | 20 000 | 1,2 |
| 18. EGYF | 3 185 | 0,4 | 3 217 | 0,2 | 8 251 | 0,5 | 9 000 | 0,5 |
| 19. Összesen: | 921 504 | 100,0 | 1 400 757 | 100,0 | 1 492 177 | 100,0 | 1 690 000 | 100,0 |
| | (1) | | (2) | | (3) | | (4) | |

(1) = állami erdő faállománnyal borított terület

(2) (3) (4) = összes erdő faállománnyal borított terület

szinten való tartása érdekében sürgős beavatkozásra van szükség. Ez elsősorban a folyamatban levő vágásfelújításokra vonatkozik.

— *A gyertyánt elsősorban erdőművelési szerepe miatt tartjuk fenn, közel változatlan területtel. Figyelmet érdemel azonban az utóbbi időszakban meg erősödött elgyertyánosodási folyamat, amelynek fékezésére mestereséges beavatkozásra van szükség.*

— *Az akác területe mintegy 23 ezer ha-ral nő, részaránya majdnem a jelenlegivel azonos marad az ezredfordulóig. A sarjaztatás mértékét valamennyi fafajnál csökkenteni kell.*

— *A nyárok és a fűzek területe és részaránya egyaránt növekszik. Ezeknek a fajoknak magas a jövedelmezősége és hatékonysága, az akácénak megközelíti a háromszorosát. Tervezett arányuk fenntartása a számukra megfelelő termőhelyen indokolt, azonban a jelenlegi helyzeten javítani kell. A vágásfelújítási nehézségek miatt a célok elérése érdekében további gépesítési fejlesztés szükséges.*

— *A fenyők területe és aránya egyaránt növekszik. Ennek elsőrendű oka az erdőtelepítésekre átadott gyengébb termőhelyekben van. Indokolt a lucfenyő nagyobb arányú felkarolása mindenütt, ahol erre megvan a termőhelyi adottság. Az egészségi állapot, az erdővédelem valamennyi fenyőnél fokozottabb figyelmet kíván.*

Az erdőfelújítások és -telepitések

Az erdőfelújítások és az erdőtelepitések rövidebb, 1976—1980—1982. évek során való alakulását vizsgáltuk. Ezek szerint:

— Az 1976—1980. közötti időszakhoz viszonyítva 1981—1982-ben *emelkedett az erdőfelújítási kötelezettség*, és ennek megfelelő arányban növekedett az elvégzett erdőfelújítási munka is. A folyamatban levő erdőfelújítások egy évre eső átlagos területe kereken 100 ezer ha, amelyből közel 14 ezer ha az üres terület. A befejezett erdőfelújítás egy évre eső területe 1981—1982-ben 1000 ha-ral csökkent az előző öt év átlagához képest. Az első kivitelű erdőfelújításokból legnagyobb területet (27,6⁰/₀) az akác foglal el, majd ezt követi nagyságrendben a tölgy (23,5⁰/₀), az erdeifenyő (12,7⁰/₀) és a nemesnyár (10,5³/₀). A befejezett erdőfelújítások fafajarányai közel azonosak az első kivitelű fafajarányaival. Az első kivitelű erdőfelújítás 12,8³/₀-a a természetes úton magról, 23,5⁰/₀-a természetes úton sarjról keletkezett, míg 63,7⁰/₀-a mesterséges erdőfelújítás. A befejezett erdőfelújítások 14,4³/₀-a természetes úton magról, 23,6⁰/₀-a természetes úton sarjról keletkezett, 62,0⁰/₀-a pedig mesterséges erdősítésből.

Összefoglalva megállapítható, hogy az első kivitelű erdőfelújítások területe közel azonos, a befejezett erdőfelújításoké kevesebb, mint a keletkezett aktuális erdőfelújítási kötelezettség. Az erdőfelújítások fafajösszetételében a cser és az egyéb kemény lombos fafajok területe csökkent, míg az akác, valamint az erdeifenyő területe növekedett. A bükk 2,5³/₀-os területaránya jóval alacsonyabb a bükk által országosan elfoglalt területarányánál. A sarjról történő felújítás aránya kedvezőtlenül emelkedett mind az első kivitelű, mind a befejezett erdőfelújításokban.

— Az erdőtelepítés 1981—1982. évekre eső területe az előző öt év egyévi átlagához viszonyítva 2400 ha-ral csökkent, a hét évet tekintve 1982-ben volt a legkisebb.

— Az 1976—1980. évi első kivitelű erdőtelepítésből legnagyobb területen az erdeifenyő található (24,4³/₀). Ezt követi a nemesnyár (20,1⁰/₀), a tölgy (16,0⁰/₀), az akác (12,0⁰/₀) és a feketefenyő (9,6³/₀). A cser és egyéb kemény lomb (4,9⁰/₀), valamint a lucfenyő és egyéb fenyő aránya (2,8³/₀) a legkisebb.

— Mind az első kivitelű, mind a befejezett telepítésekben 1981—82-ben is a fenyő (elsősorban az erdeifenyő) és a nyár foglalta el a legnagyobb területet.

Fakitermelési lehetőségeink és az elvégzett fakitermelés

Az *üzemtervi fakitermelési előírásokat és azok teljesítését* az 1976—1982. közötti időszakra vonatkozóan elemeztük. Megállapítható, hogy:

— A gazdálkodók öt év alatt az üzemtervi előírás 96⁰/₀-át termelték ki. 1981-ben 101³/₀, 1982-ben 100⁰/₀-os volt már a teljesítés, tehát kedvező tendencia érvényesült.

— Az üzemtervi előírásból kikerkítve 70⁰/₀ véghasználat, 24⁰/₀ gyérités, 6³/₀ tisztítás jellegű volt.

— A kitermelés során a véghasználat aránya az előírtnál alacsonyabb, a gyérités és tisztítás aránya az előírtnál magasabb volt.

— A véghasználatra vonatkozó üzemtervi előírás alig változott. A kitermelt véghasználati famennyiség évről évre folyamatosan növekedett. 1966-ban 86³/₀-ra, 1980-ban 95⁰/₀-ra, 1981-ben 98⁰/₀-ra, 1982-ben 96⁰/₀-ra közelítette meg

a fatömegre vonatkoztatott üzemtervi előírást.

— A gyéritések teljesítésében átlagosan 10⁰/₀-kal haladta meg az üzemtervi fatömeg-előírás mértékét. Az előírt terület 83⁰/₀-át teljesítettük. 1981—1982. folyamán a területi teljesítés 90⁰/₀-ra emelkedett, a fatömegre vonatkoztatott viszont 112⁰/₀-ra.

— Az elvégzett tisztítások területe 1976—1980. között majdnem megegyezett az üzemtervi előírással (96⁰/₀), viszont 1981-ben 88⁰/₀-ra, 1982-ben 93⁰/₀-ra csökkent.

— A véghasználatok során az erdőgazdaságok az V. ötéves tervben átlagosan 227 m³-t, 1981-ben 240 m³-t, 1982-ben 237 m³-t, a termelészövetkezetek 166 m³-t (1981: 196 m³, 1982: 189 m³), az egyéb gazdálkodók 140 m³-t (1981: 146, 1982: 161) termeltek ki hektáronként.

— A véghasználati fakitermelési adatok fafajonkénti vizsgálata alapján megállapítható, hogy országosan az előírt aránynál mintegy 10⁰/₀-kal több nyárat és fenyőt, valamint 5—6 ⁰/₀-kal kevesebb tölgyet termeltek ki. A többi fafajnál az arányokban lényeges eltérés nem volt.

Az elmúlt évek fakitermeléseit (1980—1981—1982) további szempontok szerint is vizsgáltuk. A fontosabb megállapítások közül kiemeljük a következőket:

— Az erdőgazdálkodó szervek az előírttal azonos korú és fatermő képességű faállományokban végezték el a véghasználatokat. Az érintett erdőrészeket hat termőhelyi csoportba sorolva, kerekén 55⁰/₀-uk a III—IV. termőhelyi csoportba tartozik, ami megfelel a faállományok természetes megoszlásának. A jó—közepes—gyenge minőségű állományok megoszlását tekintve némi eltolódás kimutatható a jó állományok aránya felé.

— A növedékfokozó gyéritések magas hektáronkénti fatömeg-túlteljesítését tovább folytatni nem lehet, mert a legértékesebb véghasználati fakészlet károsodást szenvedhet, a felújítógázások területe is idő előtt elgyomosodik.

— A törzskiválasztó gyéritések erélyét folyamatosan vizsgálni kell, bár itt a teljesítések szakmailag elfogadhatók.

A faállományok, valamint a kitermelt fatérfogat méreteinek és egyéb jellemzőinek alakulása

A faállomány-gazdálkodás eredményeit a lábon álló erdők szerkezeti adatain túl a kitermelt fatérfogat és annak méretei jellemzik. Ezek értékelésére mintavételes eljárással folytatunk elemzéseket. Az elmúlt évtized folyamán történt változások lemeréséhez ugyanazon erdőterületek faállományainak összehasonlítására volt szükség, amely az Erdőrendezési Szolgálat számítógépének segítségével volt elvégezhető.

A vizsgálatra 31 olyan erdészetet jelöltünk ki, amelyek az ország területén egyenletesen oszlanak el. Ezeket az erdészeteket az 1981. és 1982. években üzemterveztek. Ugyanezen erdészetek korábbi erdőállomány-adatait az üzemtervezési irodák a régi üzemtervekből számítógéppel feldolgozható bizonylatokra gyűjtötték. Az előző üzemtervek 1970. és 1974. között készültek. Ezek képezték az összehasonlítás alapját. A vizsgálatok a fő állományalkotó fafajokra terjedtek ki. Ezek fontosabb eredményeit a következőkben foglaljuk össze:

— A faállományok mellmagassági átlagos átmérőváltozása nem nagy mérvű és általában kisebb emelkedés tapasztalható azonos fafajú, korú és termőhelyű faállományokban.

Vágásérettségi korok változása

| Fafajok | 1970. | | | | | | | | 1980. | | | | |
|---------|-------------------|-----|---------|--------|-------|-----|---------|--------|-------------------|----|---------|--------|--|
| | fatermési csoport | | | | | | | | fatermési csoport | | | | |
| | átlag | jó | közepes | gyenge | átlag | jó | közepes | gyenge | átlag | jó | közepes | gyenge | |
| KST | m | 91 | 94 | 91 | 89 | 94 | 97 | 93 | 92 | | | | |
| KTT | m | 99 | 98 | 107 | 96 | 96 | 104 | 92 | 87 | | | | |
| CS | m | 79 | 77 | 79 | 79 | 78 | 76 | 79 | 81 | | | | |
| B | m | 111 | 114 | 108 | 105 | 112 | 114 | 108 | 104 | | | | |
| A | m | 31 | 32 | 31 | 31 | 36 | 37 | 36 | 34 | | | | |
| NNY | | 30 | 31 | 33 | 27 | 27 | 29 | 27 | 25 | | | | |
| HNY | | 33 | 35 | 33 | 32 | 33 | 36 | 33 | 32 | | | | |
| EF | | 82 | 74 | 83 | 81 | 80 | 71 | 81 | 81 | | | | |
| LF | | 87 | 80 | 89 | 92 | 84 | 76 | 86 | 80 | | | | |

A vágásérettségi kor és az átmérő változása

| Fafaj | 1970. | | | | | | | | 1980. | | | | | |
|-------|--------|------|-------------------|------|-------------------|------|--------|------|-------------------|------|-------------------|------|----|--|
| | Összes | | Gyér.-re besorolt | | Végh.-ra besorolt | | Összes | | Gyér.-re besorolt | | Végh.-ra besorolt | | | |
| | VE-kor | D1,3 | VE-kor | D1,3 | VE-kor | D1,3 | VE-kor | D1,3 | VE-kor | D1,3 | VE-kor | D1,3 | | |
| KST | m | 91 | 29 | 92 | 26 | 88 | 35 | 94 | 31 | 94 | 27 | 97 | 38 | |
| | | | | | | | | + 2 | | + 1 | | + 3 | | |
| KTT | m | 99 | 28 | 28 | 24 | 100 | 30 | 96 | 26 | 94 | 23 | 102 | 36 | |
| | | | | | | | | - 2 | | - 1 | | + 6 | | |
| CS | m | 79 | 24 | 77 | 19 | 81 | 28 | 78 | 25 | 76 | 20 | 82 | 29 | |
| | | | | | | | | + 1 | | + 1 | | + 1 | | |
| B | m | 111 | 34 | 110 | 26 | 115 | 44 | 112 | 35 | 113 | 30 | 114 | 45 | |
| | | | | | | | | + 1 | | + 4 | | + 1 | | |
| A | m | 31 | 20 | 30 | 14 | 31 | 21 | 36 | 19 | 36 | 16 | 36 | 23 | |
| | | | | | | | | - 1 | | + 2 | | + 2 | | |
| NNY | | 30 | 26 | 31 | 20 | 29 | 28 | 27 | 25 | 30 | 21 | 25 | 26 | |
| | | | | | | | | - 1 | | + 1 | | - 2 | | |
| HNY | | 33 | 26 | 31 | 14 | 33 | 29 | 33 | 22 | 33 | 16 | 33 | 30 | |
| | | | | | | | | - 4 | | - 2 | | + 1 | | |
| EF | | 82 | 25 | 82 | 22 | 74 | 31 | 80 | 25 | 79 | 21 | 81 | 33 | |
| | | | | | | | | 0 | | - 1 | | + 2 | | |

— A vágásérettségi korok átlagosan egy-két évvel növekedtek. Kedvező tervezési tendencia, hogy az üzemtervezők a jó fatermelési csoportban levő állományok vágásérettségi korát emelték, míg a gyengébb állományokét csökkentették (2. táblázat).

— A gyéritésre besorolt állományok átlagátmérője általában nem változott. A sarjeredetű kocsányos tölgy 9 cm-es és a mageredetű bükk 4 cm-es növekedését a sarjeredetű kocsánytalan tölgy 6 cm-es csökkenése ellensúlyozza. A véghasználatra előírt erdőrészetek átmérője majdnem valamennyi fafajnál

A 10 éven belül vágásérett faállományok átlagos átmérői

| Vállalatok | F a f a j ó k | | | | | | | | | | | | | | Össz. |
|------------------|---------------|-----------|-----------|-----------|-----------|-----------|------------|-----------|-----------|-----------|-----------|-----------|-----------|-----------|-----------|
| | F | CS | B | GY | A | EKL | NNY c m | HNY | FÜ | E | ELL | EF | FF | EGYF | |
| Vértess | 30 | 29 | 40 | 21 | 19 | 23 | 18 | 21 | 38 | 29 | 27 | 27 | 23 | 30 | 28 |
| Balatonfelv. | 31 | 28 | 41 | 22 | 22 | 26 | 31 | 39 | 38 | 29 | 33 | 34 | 27 | 36 | 30 |
| Kisalföld | 40 | 29 | — | 22 | 22 | 28 | 31 | 33 | 29 | 22 | 26 | 27 | 30 | — | 29 |
| Nyugatm. F. K. | 33 | 32 | 32 | 20 | 24 | 28 | 29 | 26 | 26 | 27 | 25 | 33 | 30 | 29 | 30 |
| Zala | 37 | 35 | 42 | 23 | 26 | 32 | 33 | 24 | 25 | 28 | 26 | 37 | 35 | 35 | 34 |
| Somogy | 33 | 30 | 35 | 22 | 25 | 28 | 28 | 30 | 26 | 28 | 27 | 34 | 30 | 25 | 29 |
| Mecsek | 35 | 33 | 35 | 23 | 22 | 33 | 32 | 29 | 28 | 25 | 30 | 36 | 31 | 25 | 31 |
| Kiskunság | 42 | 28 | — | — | 18 | 26 | 24 | 24 | 28 | 22 | 21 | 24 | 26 | — | 22 |
| Dél-Alföld | 27 | 30 | — | — | 14 | 18 | 20 | 19 | 22 | 20 | 13 | (25) | | | 16 |
| Nagykunság | 33 | 31 | — | — | 22 | 21 | 28 | 28 | 23 | 23 | 18 | 25 | 23 | — | 24 |
| Felső-Tisza | 37 | 32 | — | 26 | 23 | 23 | 28 | 29 | 27 | 23 | 24 | 23 | 26 | — | 25 |
| Borsod | 26 | 27 | 37 | 19 | 20 | 29 | 29 | 33 | 29 | 24 | 23 | 27 | 27 | 33 | 29 |
| Mátra | 28 | 25 | 38 | 20 | 22 | 19 | 28 | 23 | 30 | 29 | 18 | 22 | 27 | 30 | 28 |
| Ipoly-vidék | 26 | 26 | 36 | 21 | 20 | 27 | 28 | 22 | 23 | 29 | 23 | 28 | 27 | 36 | 25 |
| Pilis | 27 | 29 | 36 | 21 | 19 | 23 | 28 | 30 | 27 | 38 | 22 | 23 | 23 | 21 | 28 |
| Tanulmányi | 27 | 27 | 33 | 19 | 20 | 23 | 29 | 24 | 24 | 28 | 19 | 30 | 27 | 32 | 26 |
| Buda-vidék | 27 | 27 | 35 | 22 | 19 | 20 | 24 | 18 | 37 | 43 | 23 | 17 | 24 | — | 25 |
| Mezőföld | 34 | 31 | 42 | 22 | 19 | 25 | 25 | 39 | 38 | 24 | 30 | 33 | 27 | 25 | 28 |
| Gyulaj | 32 | 30 | 37 | 24 | 21 | 19 | 29 | 34 | 30 | 25 | 26 | 37 | 31 | 28 | 27 |
| Gemenc | 34 | 29 | 29 | 22 | 21 | 31 | 35 | 37 | 35 | 34 | 25 | 25 | 26 | — | 31 |
| Osszesen: | 31 | 29 | 38 | 22 | 22 | 27 | 29 | 29 | 32 | 27 | 28 | 34 | 25 | 32 | 28 |

növekedett. Jelentősen emelkedett a mageredetű kocsánytalan tölgnél (6 cm-rel!), a mag- és sarjeredetű kocsányos tölgnél (3, illetve 5 cm-rel). Itt meg kell jegyezni, hogy a véghasználatra előírt kocsánytalan tölgy állományok 75%-át a sarjeredetűek teszik ki, amelyek átlagátmérője az elmúlt 10 év során 27 cm maradt (3. táblázat).

— A tíz éven belül vágásérett állományok átlagátmérőit az 1982. január 1-i állapotnak megfelelően, a 4. táblázatban foglaltuk össze erdőgazdaságunként.

— A gyéritési és véghasználati előírások jelentősen módosultak a két üzemtervezési ciklus között. Az egy hektárra vetített előhasználat előírása a jó fatermési csoportban 28%-kal, a közepesben 26%-kal, a gyengében pedig 18%-kal nőtt. A véghasználatra besorolt állományok fakészletadatai együttesen értékelve romlottak. A jó fatermési csoportban 4%-os növekedés tapasztalható, de a közepes és a gyenge fatermési csoportokban már 3%-os, illetve 10%-os fatérfogatlanság-csökkenés következett be (5. táblázat).

A fakitermelések faállománytípusonkénti megoszlását is vizsgáltuk az elmúlt hét esztendőben (1976—1982-re vonatkozóan). A vizsgálat eredményeit a 6. táblázatban foglaltuk össze. Ebből kitűnik, hogy a tölgyesek véghasználati aránya lényegesen alacsonyabb, mint az egész erdőterületen elfoglalt részarányuk. Kedvező viszont, hogy az erdőfelújításokban 20—22%-kal szerepelnek. Célszerű kiemelni a bükköt is, amely a véghasználatok 4,5%-át alkotta,

A fakitermelési előírások változása (m³/ha)
Fafajonként a felső sor 1970-re, az alsó 1980-ra vonatkozik

| Fafaj | | 1970 | | | és | 1980 | | |
|-----------|---|----------|---------|--------|-----|--------------|---------|--------|
| | | Gyérítés | | | | Véghasználat | | |
| | | jó | közepes | gyenge | | jó | közepes | gyenge |
| KST | m | 40 | 33 | 23 | 387 | 352 | 198 | |
| | | 53 | 45 | 47 | 525 | 372 | 226 | |
| KTT | m | 31 | 35 | 34 | — | — | 330 | |
| | | 47 | 32 | 24 | 435 | 320 | 142 | |
| CS | m | 35 | 35 | 30 | 593 | 306 | 191 | |
| | | 47 | 40 | 27 | 453 | 301 | 157 | |
| B | m | 42 | 44 | 41 | 517 | 330 | 212 | |
| | | 52 | 54 | 46 | 339 | 239 | 171 | |
| A | m | 27 | 17 | 13 | 334 | 233 | 127 | |
| | | 31 | 25 | 19 | 322 | 247 | 135 | |
| NNY | | 60 | 31 | 19 | 312 | 309 | 180 | |
| | | 49 | 43 | 28 | 327 | 182 | 109 | |
| HNY | | 37 | 24 | 17 | 425 | 269 | 116 | |
| | | 31 | 27 | 23 | 371 | 236 | 66 | |
| EF | | 43 | 39 | 30 | 396 | 366 | 265 | |
| | | 42 | 38 | 34 | 390 | 374 | 286 | |
| FF | | 60 | 33 | 25 | 441 | 264 | 152 | |
| | | 51 | 37 | 23 | 500 | 329 | 152 | |
| LF | | — | 57 | 33 | — | — | — | |
| | | 30 | 66 | — | — | — | — | |
| Változás: | | +38% | +26% | +18% | +4% | -3% | | |

amellyel szemben a befejezett erdősítésekre vonatkoztatva 1,3⁰/₀-os a visszaesés.

Nem kedvező, hogy a nemesnyárasok felújítási területe a véghasználatok területénél jelentősen kisebb. Számottevő (6—7-szeres) viszont a fenyvesek arányának a növekedése. Az első kivételű és a befejezett erdőfelújítások aránya általában kisebb, csak a fenyőknél nagyobb a befejezett erdőfelújításoké. Ez arra utal, hogy a pótlások jelentős része fenyővel történt (6. táblázat).

A kitermelhető fatömeg

A kitermelhető fatömeget az elmúlt három évtized folyamán sokszor vitatták. Ma sincs ez másként. A jelenlegi fakitermelés valóban meghaladja a korábbi reményeket. Az 1981—1982. évekre vonatkozó elemzéseink szerint a fakitermelés 1981-ben az élőfakészlet 2,9⁰/₀-át, 1982-ben 2,82⁰/₀-át tette ki, míg a növedék az élőfakészletnek 1981-ben a 3,59⁰/₀-a, 1982-ben a 3,62⁰/₀-a volt. Az élőfakészletre vetített arányok kedvező képet mutatnak. A fafajösszetétel és a korosztálymegoszlás nyilvánvalóan a döntő meghatározója az előbbi százalékos értékeknek. Ez kitűnik abból is, hogy míg a Nagyunsági EFAG az 5,45⁰/₀-át, a Kisalföldi a 4,89⁰/₀-át, a Felsőtisza a 4,94⁰/₀-át termeli ki évente az élőfakészletének, addig a Pilisi Állami Parkerdőgazdaság 1,8⁰/₀-át. Ugyanez megmutatkozik ezen gazdaságok hektáronkénti növedékének a különbségé-

A faállománytípusok területaránya a véghasználatokban, első kivitelű és befejezett erdőfelújításokban (%)

| Év | Tölgyesek | | | Cser és egyéb kemény lombosok | | | Bükkösök | | | Akácosok | | |
|------------------|-------------|-------------|-------------|-------------------------------|------------|------------|------------|------------|------------|-------------|-------------|-------------|
| | vh. | első kiv. | bef. | vh. | első kiv. | bef. | vh. | első kiv. | bef. | vh. | első kiv. | bef. |
| 1976 | 12,4 | 25,0 | 23,4 | 15,5 | 7,8 | 9,8 | 4,9 | 2,5 | 3,8 | 44,4 | 23,7 | 22,8 |
| 1977 | 12,7 | 28,6 | 22,1 | 15,9 | 7,7 | 8,5 | 4,7 | 3,7 | 3,9 | 41,9 | 27,3 | 22,3 |
| 1978 | 12,7 | 25,0 | 20,4 | 15,3 | 9,4 | 9,0 | 4,9 | 5,4 | 3,5 | 40,3 | 25,1 | 25,9 |
| 1979 | 12,1 | 20,3 | 20,3 | 14,4 | 9,3 | 7,8 | 4,4 | 3,7 | 3,3 | 40,3 | 31,5 | 29,4 |
| 1980 | 11,5 | 18,8 | 20,7 | 15,7 | 8,8 | 6,2 | 4,2 | 2,8 | 2,8 | 43,0 | 30,0 | 30,2 |
| 1981 | 11,2 | 14,8 | 18,4 | 16,0 | 13,1 | 8,7 | 4,3 | 4,4 | 2,5 | 42,2 | 34,2 | 32,8 |
| 1982 | 11,3 | 22,9 | 14,5 | 15,2 | 10,0 | 10,0 | 4,4 | 4,4 | 2,1 | 40,5 | 31,6 | 36,1 |
| 1976—1982 | 12,0 | 22,1 | 20,0 | 15,4 | 9,5 | 8,6 | 4,5 | 3,9 | 3,2 | 41,8 | 29,2 | 28,4 |

| Év | Nemesnyárasok, fehér fűzek | | | Hazai nyárasok, egyéb lágy lombosok | | | Fenyvesek | | | Összesen | | |
|------------------|----------------------------|------------|------------|-------------------------------------|------------|------------|------------|-------------|-------------|----------|-------------|-------------|
| | vh. | első kiv. | bef. | vh. | első kiv. | bef. | vh. | első kiv. | bef. | vh. | bef. | |
| 1976 | 12,0 | 10,6 | 9,9 | 7,8 | 4,8 | 5,6 | 3,0 | 25,6 | 24,7 | — | 84,1 | 78,7 |
| 1977 | 12,9 | 7,6 | 9,6 | 8,3 | 5,2 | 5,7 | 3,6 | 19,9 | 27,9 | — | 91,3 | 84,9 |
| 1978 | 16,0 | 11,7 | 10,1 | 7,6 | 5,7 | 5,5 | 3,2 | 17,7 | 25,6 | — | 84,4 | 89,2 |
| 1979 | 16,5 | 10,5 | 7,1 | 9,1 | 5,4 | 5,8 | 3,2 | 19,3 | 26,3 | — | 85,6 | 87,3 |
| 1980 | 15,5 | 11,8 | 6,6 | 7,1 | 7,4 | 7,3 | 3,0 | 20,4 | 26,2 | — | 89,6 | 77,1 |
| 1981 | 17,9 | 7,7 | 7,3 | 5,6 | 6,7 | 8,1 | 2,8 | 19,1 | 22,2 | — | 84,4 | 74,5 |
| 1982 | 19,4 | 9,4 | 8,2 | 6,3 | 7,3 | 8,6 | 2,9 | 14,4 | 20,5 | — | 95,6 | 70,8 |
| 1976—1982 | 15,8 | 9,9 | 8,4 | 7,4 | 6,1 | 6,6 | 3,1 | 19,3 | 24,8 | — | 87,9 | 80,2 |

ben is: Nagykovács: 7,57 m³, Kisalföld: 8,51 m³; Felső-Tisza: 8,3 m³, Pilis: 5,2 m³.

Az eddigi elemzések azt igazolták, hogy a korábban hosszú távra előrejelzett fakitermelések volumenét tartani lehet.

A probléma fakitermelések használati módoké, fafajok és mindenekelőtt a minőségi eloszlás szerinti megoldásában van. A növedékfokozó gyéritések erélyének mérséklése kiegyenlíthető a véghasználatok maradéktalan elvégzésével. Nem oldható meg azonban 10 éves üzemtervi időszakon belüli fakitermelés-kiegyenlítés. A vállalatok helyzete ezen a téren nagyobb visszaesést nem bír el. Az egyetlen járható utat a rövidebb időszakon belüli variációk lehetősége jelenti. A témát folyamatosan vizsgáljuk. Sokat várunk az új erdőtervezési útmutatónak a fakitermelés tervezésére vonatkozó korszerű szabályozási irányelveitől is.

A faállomány-gazdálkodás fejlesztése, alapelveit tekintve nem igényel módosítást. A megvalósítás módszerét és szakmai színvonalát azonban folyamatosan javítani kell.